

ΚΟΙΝΥΚΟΤΟ

Laila Hietamies
KOIVUKOTO

Kuvittanut Leena Lumme

Helsingissä
Kustannusosakeyhtiö Otava

Novellin Koivukoto ensimmäinen versio on ilmestynyt nimellä Jos tulisi lopulta ikävä Salme Sauren toimittamassa antologiassa "12 novellia" vuonna 1982.

Valokuvat Karjalan lapsista: *Laila Hietamies*

Piirroksat: *Leena Lumme*

Graafinen suunnittelu: *Hanna Riina Laiho*

Tämän kirjan valmistamiseen ovat kirjailija Laila Hietamiehen ja taiteilija Leena Lumpeen lisäksi lahjoituksin osallistuneet

Paperi: *Stora Enso Anjalan Paperitehdas*

Reprotyö: *DTPress Oy*

Painopaikka: *Otavan Kirjapaino Oy*

Keuruu 1999

ISBN 951-1-16580-1

HYVÄ LUKIJA

Vuosien varrella minulle on tullut tavaksi valokuvata lapsia niin kotimaassa kuin ulkomailla. Itse asiassa lapset ovat salainen voimavarani; pysähdyn aina heidän kohdalleen milloin missäkin, kadulla, kaupoissa, puistoissa, lentoasemilla. Lasten kasvot puhuvat totta, he katsovat aikuista tutkivasti ja vaistoavat heti

joko lempeyden tai välinpitämättömyyden. Lasta ei voi sivuuttaa, häntä ei voi unohtaa, lapsi tarvitsee aina huomiota. Tässä kirjan alussa on muutama kuva Karjalan-matkoiltani: lapsia Suistamolta, Sortavalasta, Valamosta, Solovetskista.

Suomalainen lapsi on lämpimästi puettu, hän on pesty, siistitty ja hoidettu. Melkein aina hän on rakastettu. Olen nähnyt elämäni matkoilla myös toisenlaisia lapsia, lapsia jotka keskittyneesti, koko ympärillä olevan maailman unohtaen, syövät heille annettua ruoka-annosta. Olen nähnyt kehitysmaissa lapsia, jotka seisovat kaivolla ja ottavat alituneesti vastaan heille annetun vesimukin. Olen nähnyt lapsia, jotka istuvat apaattisina kadun varrella. Olen nähnyt äitiin takertuneita lapsia leipäjonossa. Olen nähnyt yksinäisiä lapsia, jotka istuvat hiljaa, liikkumatta, itseensä ja omaan tuskaansa kätkeytyen. Rakkautta vailla eläviä lapsia on koko maailma täynnä. He katsovat meitä aikuisia hiljaisina, heidät on synnytetty tähän maailmaan, mutta saman tien unohdettu. Valtava osa maailman lapsista syntyy epätoivoon, nälkään, köyhyyteen ja

rakkaudettomuuteen. He ovat syyttömiä siihen, ettei kukaan heistä välitä.

Viipurissa ja sen lähialueella on laskelmien mukaan yli neljäsataa hylättyä lasta. Lapset ovat alkoholistien, työttömien ja huumenuorten lapsia. Osalla heistä on normaali perhe, mutta köyhyys, työttömyys ja päihdeongelmat ovat ajaneet lapset kodeistaan kadulle. Lahden Diakoniasäätiö on perustanut Viipuriin hylättyjen lasten huoltokodin Dikonin, jossa lapsi saa kolme lämmintä ateriaa päivässä ja vuodenaikaan ja säähän sopivat vaatteet, jossa hänen terveydestään huolehditaan, jossa häntä autetaan koulunkäynnissä, jossa hän saa lämpöä ja rakkautta. Dikoni on avoinna hylätyille lapsille aamukahdeksasta keskiyöhön, mutta yöksi lapset joudutaan lähettämään hoitokodista pois, he menevät nukkumaan viemäreihin, pahvilaatikoihin, vintteihin, rautatieasemalle. Dikonilla ei ole tiloja, joissa lapset voisivat yöpyä.

Vuosikausia on puhuttu Viipurin kaupungin rakennusten rapistumisesta. Ihmisistä tässä rapistuneessa kaupungissa ei ole puhuttu mitään. Mutta

Viipurilla on lapsensa, he, jotka tulevalla vuositu-
hannella ottavat kaupungin käsiinsä. Viipuri on
pelastettavissa vain, jos sen lapsille annetaan ihmi-
sen arvoinen elämä, jos heitä koulutetaan ja kasva-
tetaan vastuuseen. Yksi askel eteenpäin on yöpy-
mistilojen saaminen hylätyille lapsille, suoja tal-
ven pakkasia vastaan. Sen hyväksi ilmestyy tämä
kirja, jonka koko tuotto menee Lahden Diakonia-
säätiön kautta Dikonille. Kiitos, että
olet mukana auttamassa kodit-
tomia lapsia.

9

Saija Heitama

12

– Juostaan äkkiä ennen ku Aaretti tulee, Hanna sanoi.

– Että pitää miulla olla sellanen velimies, Laura-kin äksyili.

Ja he juoksivat niin, että paljaat kintut vilisivät.

Notkelma oli täynnä kuusia, jotka ulottuivat juuri ja juuri tyttöjen vyötäröön. Maahan istuessaan tytöt kuitenkin jäivät niiden suojaan. Varmuuden vuoksi he tekivät sananjaloista katon ja pysyivät sen alla liikkumattomina niin kauan, että Aaretti varmasti oli mennyt menojaan.

Hanna oikaisi itsensä maahan pitkälleen ja katse-
li pilviä jotka peittivät taivaan. Laura kyyhötti hä-
nen vieressään ja seurasi sormellaan muurahaisen

kulkua. Oli sydänkesä, lämmintä.

– Samuli kävi taas eilen iltasella meillä saunan jälkeen, Hanna sanoi äkkiä.

– Kävikö...

– Meni äidin kanssa kamariin ja mie kun menin perästä, äiti nappasi miut syliin ja nosti Samulin polvelle. Mie siinä rimpuilin... en olisi millään ollut siinä. Mie sitten vihaan sitä miestä.

Samuli oli Lauran setä, Hanna tiesi. Asuivat notkelman takana hirsitalossa.

– Se ujuttautuu siun äidin viereen, sano miun sanoneen. Kun siun äitisi on soteleski, Laura sanoi. Laura katsoi Hannaa säälivästi.

– Mie en siedä että Samuli koskettaa minua sormellakaan, sen syliin mie en mene, en, Hanna sanoi miltei itkuisella äänellä. – Ja sitä mie en siedä, että se katsoo meidän äitiä sillä tavalla, vaanii, sen silmät seuraa aina äitiä. Eilenkin se joi korviketta ja katsoi äitiä koko ajan silmiin. Kun ne katsoo toisiaan sillä tavalla, minua ei ole olemassakaan.

Sanat jäivät leijumaan ilmaan. Hannalla oli nyt todellinen suru, ja taas hän jakoi sen Lauran kanssa.

Hanna muisteli sotakesää, silloinkin hän oli leikkinyt metsikössä aina vain Lauran kanssa. Ja nähnyt sotilaita, sotilaita kaikkialla... Sitten tuli rauha ja sotilaat hävisivät. Enää ei ollut pelkoa lähteä evakkoon. Mutta äiti oli soteleski. Niin ihmiset sanoivat.

– Mitä varten ne eivät haasta miulle sitä juttua? En mie ole enää mikään pieni lapsi, mie olen kohta kymmenen, ihan niin kuin siekin, Hanna sanoi vihaisena. – Ja tämän ikäistä tyttöä ei nosteta vieraan miehen syliin!

– Pelkäätkö sie sitä? Laura kysyi.

Hanna sulki tiiviisti suunsa ja mietti vain. Hän katseli ohuita sääriään, joissa oli oksien raapimia jälkiä. Kenkiä ei ollut, ei sellaisia, joilla olisi voinut metsässä juosta. Hänen käsivartensa olivat tikunlaihat, mutta sormet olivat pitkät. Joku sukulainen oli joskus sanonut, että Hannasta tulisi hyvä soittaja kun hänellä oli niin pitkät sormet. Vaikka hänen sormensa olivat miltei aina likaiset, ja hameen helmakin oli ratkennut. Hanna katseli mekkoaan, se oli hänen päällään kuin säkki. Siinä

ei ollut mitään muotoa, se oli vain pitkä kellertävä pötkö, kaula-aukko ja kaksi hihaa. Mutta uutta hän ei ollut saanut, vaikka oli pyytänyt.

Hanna vilkaisi Lauraa. Tämä oli pyöreä ja vaa-
lea, niin kuin aikuiset sanoivat, toisenlainen. Lau-
ralla oli monta mekkoa, Lauran äiti toi aina sieviä
käytettyjä mekkoja kaupungin serkuilta. Lauralla
oli oljenkeltainen polkkatukka. Hannan ohut
suora tukka oli maantienväriäinen.

– Mitä varten sie vihaat sitä Samulia?

Hanna aukaisi silmänsä ja katseli taas taivasta.
Se oli yhä täynnä pilviä; sinistä pilkisti vain sieltä
täältä näkyviin.

– Kun on ollut oma isä, mitä sitä muita enää...
Hanna pani kädet polviensa ympärille. – Vaikka
en mie muista isästä mitään. Selkään se kerran
antoi koppulin kulmalla ja oli vihainen jostakin.
Sitten se kuoli ja ne hautasivat sen. Äiti sanoi, että
samana päivänä haudattiin ainakin sata miestä
sankarihautausmaahan. On miulla joskus sitä ikä-
vä, vaikka en mie tiedä mitä mie ikävöin. Kun mie
en edes muista, minkä näkönen se oikeastaan oli.

Laura katseli hiljaa pois päin. Lauran isä ei ollut kuollut, hän eli. Hanna mietti, ymmärsikö Laura mitään kuolemasta? Hanna tunsi, miten kateellinen hän Lauralle oli, kateus tuntui joskus kuin kipu. Lauralla oli oma koti, ja se koti oli onnellinen, vaikka lapsia oli kuusi, Aaretti oli nuorin. Miksi hän ei ollut syntynyt sinne?

– Samuli meinaa, että siun pitää unohtaa oma isä ja hän tulee sitten siulle uueksi isäksi niin kuin tilalle, Laura sanoi.

– Ei se miusta tykkää. Ja omia lapsia kun saavat, miut unohtavat.

– Mutta onhan siulla miut, Laura sanoi.

Hanna nyökkäsi vakavana.

– On, on miulla siut. Eihän miulla muita ystäviä olekaan... Vaikka pappa vähän, silloin kun sillä on aikaa ja se muistaa miut, Hanna sanoi vähän surullisesti. – Tuolla se nytkin kävelee pelolla suurilla saappaillaan, lierihattu lerpallaan päässä. Eiköhän sille tule kuuma kun on aina tuo harmaa pomppa kesät talvet, Hanna sanoi.

Tien toisella puolella oleva niitty kasvoi pitkää

heinää. Niityn alapäässä oli lato, sen vierellä pyöreä likavetinen lampi. Siihen lampeen Hanna oli pienenä tyttönä pudonnut ja pappa oli vetänyt hänet hiuksista kuiville, pelastanut hukkumiselta, Hanna oli siitä ihan varma.

– Mitä ystävyys siusta oikein on? Laura kysyi.

He istuivat siinä sananjalkojen keskellä, kuusien sylissä, se oli heidän maailmansa. Sinne he olivat rakentaneet leikin, lehmihaan, jonka reunoilla olivat risuaidat, ja keskelle oli pienistä kivistä kyhätty navetta. Kävyt olivat lehmiä, ja ne seisoivat vaite-liaina tikkujaloillaan märehtimässä. Ne voisi kohta taas lypsääkin.

– Ystävyys... Hanna huokasi. – Se on niin kuin sie... tai niin kuin pappa, niinhän mie sanoin jo. Se on sitä, että voi puhua kaikki asiat ja ajattelee toista silloin, kun ei voi puhua. Että niin kuin viime pyhänä kun mummo sanoi aamulla, että nyt Hanna pane kukallinen mekko päällesi, myö lähetäänkin tästä kirkkoon, niin enkös mie ensimmäiseksi ajatellut, että voi kun ei pääse tuo Laura mukaan.

– Niinkö sie ajattelit? Laura sanoi ja heittäytyi

siihen hänen viereensä pitkälle. – Mie tulín teille ja etsin ja etsin sinua, sitten teidän äiti tuli kaivolta ja sanoi, että kirkkoonhan se Hanna meni mummon ja papan kanssa. Mahtaakohan se Samuli olla ihan oikeasti teidän äidin ystävä, kun se oli kirkonmeiningin aikana kaivolla teidän äidin kanssa?

– Oliko se täällä kirkonmeiningin aikana? Hanna kysyi hiljaa.

– Täällä se oli, eikä tullut kotiin koko iltapäivänä.

Hanna ajatteli kotimatkaa kirkolta. Heidän piti välttämättä mennä Hämäläisille kirkkokahville, ja mummo purmutti sitten koko paluumatkan, että vain puhdasta korviketta sai, niin oli nuuka Hämäläisen emäntä.

– Mummo aina toivoo, että tulisi aika, kun kahvi olisi kahvia, eikä korvikkeen liruá vaan.

– Mitä se kahvi oikein on? Laura mietti ääneen.
– Sitä on ollut ennen meitä.

– Ennen meitä... En mie muista sitäkään, kun isä kuoli, miten mie nyt muistaisin kahvin, Hanna sanoi. – Ymmärrät sie Laura? Kun isä kuoli, niin äiti jäi soteleskeksi. Sitten äiti alkoi riiaata tei-

dän Samulia ja unohti kokonaan miut!

– Mistä sie sen tiedät että unohti? Laura sanoi.

– Se on vaan siun oma ajatus. Katsohan, pitäähän naisella olla mies. Tämän mie olen kuullut meidän äidiltä. Hän sanoi sen nimenomaan siun äidille.

– Vai pitää naisella muka olla mies! Hanna sanoi vihaisena. – Mutta kun miun isä on ollut haudassa vasta muutaman vuoden.

– Ja siellä pysyinkin, Laura sanoi napakasti.

Hanna tunsi, miten veret syöksyivät poskiin. Hän katseli Lauraa, tämän sievää mekkoa ja vaaleita kangaskenkiä. Eivät ne edes koskaan metsässä likaantuneet, niin varovasti Laura käveli. Hetken Hanna miltei vihasi Lauraa. Hannalla itsellään oli aina mekko rikki, kengännauhat kadonneet, polvessakin rupi... Suuri musta kateus täytti yhtäkkiä Hannan. Hän oli niin kateellinen Lauralle, että sydämeen koski. Laura on lellilapsi, Hanna ajatteli synkästi. Se on koko suvun lellilapsi... sitä se on!

– Lähdetään kotiin, Hanna sanoi äkkiä, ja nousi seisomaan.

– Älä nyt taas suutu Hanna, Laura sanoi ja silitti Hannan laihaa polvea. – Ethän sie ole yksinään, olenhan mie. Eikö se riitä? Ajattele, jos minua ei olisi, kenelle sie haastaisit?

Hanna yritti hillitä omaa kateuttaan, hän todella yritti – ja häpesi omia ajatuksiaan. Pian hänen kasvonsa laukesivat hymyyn.

– Niin... niinhän se on. Mummo aina sanoo, että lapsella pitää olla toinen lapsi, sillä tavalla ne tekevät ikäänkuin aikuista toisistaan.

20

Iltapäivä oli jo pitkällä. Aarettia ei näkynyt missään ja pappakin tuli niityltä ja käveli kartanoa kohti. Notkelmasta näki hyvin kuusien välistä pihamaalle, ja siellä sijaitsi myös kylän ainoa palo-kaivo. Letkuja ei kuitenkaan ollut, eikä muutaakaan tulipalon sammutukseen liittyvää, mutta oli sentään silta, aina vähän kallellaan. Kun hevonen kulki sillalla, ääni kuului kauas. Niin nytkin. Samuli ajoi sillalle ja Aaretti näkyi olevan kyydissä. Tytöt sukelsivat sananjalkojen suojaan heti, kun kuulivat kavioiden äänet.

– Älä liiku ennen kuin menevät ohi, Laura kuiskasi.

He nostivat päätään vasta senjälkeen, kun hevonen oli jo hävinnyt talon taakse. Sitten he taas paneutuivat pitkälleen miettimään.

– Onneksi nyt on loma ja sydänkesä, vaikka syksy tulee liian pian, Hanna puheli. – Syksyllä alkaa se tyttökoulu. Ne hienot tytöt... miten mie osaan niiden kanssa haastaa. Niillä on niin hienot vaatteetkin. Miten mie ilkiän mennä tämän näköisenä? Ja sitten ne katsoo minua ylimielisesti.

– Mitä sie tarkoitat? Ylimielisesti? Laura kysyi.

– Mie opin sen sanan Välskärin kertomuksista, Hanna sanoi ylpeänä. – Sieltä mie olen oppinut monia muitakin uusia sanoja. Mie olen lukenut sen kaksi kertaa läpi ja uusia sanoja on paljon.

– Vai on..., Laura tuhahti hiljaa.

– On ne ylimielisiä tyttökoulussa, Hanna puolusti ajatuksiaan. – Katsovat maalaislapsia niin kuin alaspäin. Mutta ajattele jos siekin pääsisit sinne kouluun?

– Mie sain ehdot laskennossa, Laura sanoi.

– Mutta jospa mie saan ne läpi tutkinossa, kun

se Merosen Reino minua opettaa. Se on ylioppilasihminen.

– Ajattele, jos meistäkin tulisi ylioppilaita. Myö yhdessä. Ystävät. Samassa koulussa.

– Niin, Laura sanoi hiljaa. – On se niin tärkeää että on ystävä. Jos mie sinne joskus pääsen, ollaan sitten kaiken aikaa siellä yhdessä.

– Ollaan vaan. Varmasti se näkyy päältä, että mie olen sotaorpo, Hanna mietti. – Ja kun on se esiliina... Miten saisi äidin syksyllä ymmärtämään, ettei kenelläkään kaupunkikoulussa ole mekon päällä esiliinaa. Sen helma näkyy talvitakin altakin...

– Meidän pitäisi tehdä suunnitelma, Laura sanoi. – Tämän kesän aikana yritetään saada ne ymmärtämään, että esiliinaa ei kaupunkikoulussa tarvita.

– Miten mahtaa mennä talvi... Tiedät sie miten miun jalkoja viime talvena paleli, kun miulla on vain kumiteräsaappaat. Miten mie niitä häpeän... Siulla on sentään kunnon kengät.

– Ei siinä muu auta kuin kupongit, Laura sanoi.

– Ei äidillä ole rahaa, Hanna sanoi surullisesti.

– Ei sillä ole. Mistä se sitä saisi, kun joutuu ylenaikaa

pyytämään papaltakin. Ja onkos papalla sitten? Mistä se rahaa saa nyt kun hevonenkin kuoli?

He kohottautuivat maasta ja istuutuivat kannon päälle vieretysten. Enää he eivät välittäneet, näkikö tai kuuliko joku, sillä pian olisi aika kummankin juosta kotiin hoteloimaan lehmiä, kun äiti aloittaisi lypsämisen. Vaikka olisi ollut niin paljon pohdittavaa ja mietittävää. Asioita, joita kukaan ei ymmärtänyt. Ja tuntui, ettei kukaan ymmärtäisikään.

Hanna saattoi Lauraa. Kylätiellä, riihen kupeella, he vaihtoivat hameita ensimmäistä kertaa. Lauran punertava hame sopi Hannalle siinä kuin Hannan säkkimäinen kellertävä Lauralle. Vaikka Lauran mekko oli totisesti sievempi... Rinkisen kulmalla he vaihtoivat mekot takaisin, sillä tuli kuitenkin pelko siitä, mitä äidit sanoisivat.

– Näkemiin Laura, Hanna sanoi sipaisten ystävänsä hiuksia.

– Näkemiin Hanna, Laura sopotti takaisin ja pinkaisi juoksuun.

Pihamaalla, kolmen koivun välissä, Hanna kyhjötti vielä hetken ja yritti leikkiä itsekseen. Hän

huomasi, että äiti joi korviketta tuvassa ikkunan takana mummo seuranaan. Kun Samuli ajoi hevosellaan tuvan kulmalle, äiti ryöpsähti heti ikkunaan.

– Tulipas kiire ikkunaan, Hanna sanoi molla-majjalleen, joka katsoi vastaan vakavin kuttaperkkaisin kasvoin. – Vaan jos mie olisin juossut tuohon tuvan kulmalle, ei olisi äiti tullut ikkunaan katsomaan.

Aurinko alkoi laskea koppulin taakse ja metsään levisi sen myötä unettava tunnelma.

Vaikka kesä oli parhaimmillaan, maa tuntui joskus iltaisin kylmältä. Hanna kipristeli varpaitaan ja kumartui oikein katsomaan. Varpaat eivät olleet tavallisen väriset, vaan punaiset ja kylmettyneet.

– Mummo, siun pitäisi ostaa miulle kengät, Hanna sanoi, kun he lauantaina istuivat puolisen aikaan tuvan pöydän päässä ja joivat korviketta.

– Katso ei siitä tule mitään jos lapsen varpaat on aina punaiset! Millä kupongilla niitä saisi?

– Vartuha... se ol viime viikol... e. Niin se on, e-kupongil niitä kenkii saap, jos on rahhaa, mummo sanoi.

Hän istui Hannaa vastapäätä raidallisessa harmaassa

mekossaan, huiivi päässään ja toinen korva paljaana.

– Jos ne maksaisi miulle sitä sotaorvon avustusta, siitä nyt pitäis saaha irti yhet kangaskengät, Hanna sanoi.

– Voi laps kulta, ihaks sinnuu palentaa vaik on kesä?

Hanna kyllä tiesi, ettei mummollakaan ollut kunnan kenkiä. Salaa Hanna katseli mummon pikkubarpaaseen solmittua villalankaa. Sen olemassaoloon hän ei ollut koskaan saanut selvyttä. Aina se villalanka kuitenkin varpaassa oli. Kerran hän oli sitä kysynytkin, mutta mummo oli vastannut vain, että sitä varten, ettei siihen varpaaseen tule pyköä.

– Mikä se pykö on? Hanna oli kysynyt.

Mummo oli vain huitaissut kädellään sen enempää selittelemättä.

Hanna meni pihamaalle. Äiti oli lähtenyt aamulla polkupyörällä kaupunkiin. Polkupyörän nimi oli Miina Sinkko. Hannakin oli opetellut sillä ajamaan ja kerran melkein onnistunutkin pysymään pyörän päällä. Mutta eikös Aaretti ollut silloin seisonut

koppulin nurkalla ja nauraa tirskunut hänen ponnistuksilleen. Siitä lähtien Hanna piti visusti vaarin, että opetteli Miina Sinkolla yksin eikä enää ikinä Aaretin nähden!

Mummokin tuli pihamaalle tyhjentämään likaämpäriä ruusupensaaseen juurelle. Siksi se ei kai oikein kasva, kun sen juurelle aina heitetään likavedet, Hanna ajatteli. Mummo palasi sisään ja Hanna jäi istumaan koivujen syliin koivukotoon leikkeihinsä uppoutuen. Syliksi hän leikkipaikkansa kuvitteli; runkojen väliin jäi niin pieni kolmio, että Hanna juuri ja juuri mahtui sinne. Koivukodossa oli ikivanha kahvirännäri, kaksi nukkea ja niiden heijot, ja joitakin rikkinäisiä astioita. Usein he ottivat Lauran kanssa nuket metsikköön, mutta toivat ne leikin jälkeen taas takaisin koivukotoon. Yöksi he panivat ne aina nukkumaan ylösalaisen pahvilaatikon alle.

Joskus Hanna leipoi koivukodossa pullaa hiekasta. Hanna halusi auttaa myös oikeissa kotitöissä äitiä ja mummoa.

– Anna mie leivon, hän kätti. – Anna mie pesen

lattiaa... anna mie menen lämmittämään saunaa, kyllä mie osaan.

Mutta äiti vastasi, että Hanna oli liian pieni vielä, että Hannan työ oli leikki. Se sai Hannan raivoihinsa. Pieni – hänkö joka oli menossa tyttökouluun syksyllä ja saisi koko talven tulla koulukodissa yksin toimeen.

Mummo tuli taas ulos ja meni saunalle.

– Menet sie nyt jo lämmittämään saunaa? Hanna huusi. – Eihän äitikään ole vielä tullut.

– Ka hänestä en tiijä millon tulloo, mummo naurahti.

Hanna jäi miettimään, miksi äiti oli lähtenyt Miina Sinkolla tien laitaan linjavaunua odottamaan. Hän oli nähnyt, että Samuli oli mennyt omalla polkupyörällään perässä. Etteivät vain menneet yhdessä kaupunkiin? Päiväkahvin aika oli jo mennyt, eikä äiti ollut vielä tullut. Mummo lämmitti jo saunaa, tumma savu kiemurteli vanhan saunan katolta. Lämmitys kestäisi neljä tuntia, Hanna tiesi, sillä sauna oli ikivanha ja hidas lämpiämään.

Hanna kipaisi tupaan. Pöydälle oli pantu vasta-

leivotut pullat jäähtymään. Niiden vierellä oli sokerikakku. Mitä mummolla oli mielessään?

– Näikhän tulee vieraita? Hanna sanoi ääneen.

Hän kipaisi taas pihamaalle ja siitä alas mäkeä saunalle. Pappa hioi viikatetta navetan edessä ja Hanna juoksi hänen luokseen.

– No... mitäs tää harakka juoksentelloo? pappa ilahtui.

– Kuule pappa, tiedät sie että tuleeko meille vieraita? Hanna kysyi.

– No tiijä häntä vaik pyhän tuliskii... Ainahan ne naapurit lähtööt pyhän kyllää.

– Älä narraa pappa. Mummo ei ole ennen tehnyt sokerikakkua naapureita varten. Tähän on nyt koira haudattu! Hanna julisti.

Pappa katsoi lasta toisesta silmäkulmastaan. Ei ollut aivan tyhmä tyttö, hän ajatteli.

– Pudotapas ulkoa se Kuikka Koposen tyttären nimi, pappa sanoi.

Hanna vilkaisi pappaa nyt vihaisena. Se yrittää eksyttää puhumalla Kuikka Koposesta, kun ei voi puhua totta.

– Enkä pudota! Hanna sanoi äkäisenä.

– No ku ei, nii ei, pappo sanoi. – Kun ilta koittaa, sie näät itsekkii, hän sanoi.

Hanna kuumeni niin että silmissä leimahti.

– Miulle ei sitten millonkaan sanota mitään. Ei millonkaan! Kuulet sie!

Hanna liikahti juoksuun, mutta pysähtyi äkkiä. Jos sittenkin ihan piruuttaan pudottaisi sen Kuikka Koposen, hän mietti, ihan vaan pappaa kiusatakseen.

– Hilda Hulda Lea Stiina Anna Mari Karoliina Saara Porvana Lusina Selma Jelma Jekopek Koponen, – siinä siulle! hän huusi ja viiletti takaisin pihamaalle tuvan portaille istumaan. Sinne asti hän kuuli pappan iloisen naurun. Hän painoi päätänsä polviin ja pirautti pienen itkun. Oli niin outo olo, kun ei tiennyt mitä äiti oikein meinasi. Hanna tunsu miten surkea ja laiha hän oli, mitättömän näköinen harmaavarpunen. Ei ollut edes rusettia tukassa, ei mitään kaunista päälle pantavaa. Sydän jyskytti hänen rinnassaan.

Mummo tuli saunalta ja siunaili tullessaan.

– Mahoto sauna... lämmin männöö harakoil...

Pappakii näkköö, mut ei vaan korjaa. Siin män-
nöö tuntikauvet ku sitä lämmittää.

Hanna katsoi mummoa. Takapuolta sillä oli
vaikka muille jakaa ja jalat olivat lyhyet ja paksut.
Esiliina, iänikuinen, roikkui jauhoisena mahan
päällä. Ei mummokaan ollut kauneudella pilattu,
sillä oli niin suuri nenäkin.

Kaikki oli nyt Hannan mielestä erikoisen ankeaa.
Hän meni koivukotoon, hän odotti ja odotti...
Mitä hän odotti, hän ei tiennyt itsekään, mutta
hän luuli odottavansa äitiä ja Samulia. Hän las-
keutui selälleen maahan ja alkoi katsella koivun
lehtiä. Niiden välistä vilkkui sininen taivas. Pilviä
ei näkynyt. Hanna sulki silmänsä ja ajatteli, miten
Jumala kohta ojentaisi sormensa ja järjestelisi pil-
viä taivaan kannelle. Jos Jumala oli oikein suuri,
niin aurinko mahtuisi helposti sen kämmenelle.
Kun oli talvi, Jumala vei auringon kauemmaksi,
kun tuli kevät, Jumala ojensi kättään kohti maata
ja salli auringon paistaa lähempänä. Entäpä jos
hän joskus päättäisi antaa ihmisille auringon kes-
kelle talvea? No, sitten lumi sulaisi ja tulisi yks

kaks kevät. Ei, Hanna mietti, Jumala oli todella sääntillinen toimissaan, aurinkoa Jumala ei antanut kuin silloin tällöin, ja kunnolla vain kesällä.

Hän aukaisi silmänsä kuullessaan puhetta tieltä. Äiti talutti Miina Sinkkoa ja Samuli käveli pyöri-
neen hänen vierellään. Hanna kohottautui ja kyy-
ristyi taas koivunrungon suojaan. Hän katseli koi-
vujen välistä äitiään, jolla oli yllään vaaleansininen
kukallinen mekko. Siinä oli leveät olkapäät top-
pauksineen, rypyt rinnalla ja leveä helma. Vyö oli
kapea ja siinä oli pitkät liehukkeet. Jaloissa äidillä
oli puukengät, joissa paperiset päällykset. Hänen
kasvonsa olivat hyvin sievät, otsalle oli kierretty
kolme rullakiharaa, ne pysyvät paikallaan neuloil-
la, samoilla, joilla mummo kaivoi aina korvaansa.

– Tultiin lypsyaikaan, äiti nauroi Samulille kat-
soen tätä kaiken aikaa silmiin.

– Annahan kun mie laitan siun polkupyöräsi
tuohon aidan viereen, Samuli sanoi.

Samuli oli pitkä mies, hänen yllään oli tumma
puku, ja jaloissa pyhäkengät. Hänen kasvonsa olivat
aika miellyttävät, Hannan täytyi myöntää, tukkaa

oli vähän, mutta hän oli jotenkin reipas ja vartaloltaan hoikka.

– No, lähdetäänkö tupaan? Samuli kysyi äidiltä ja kahmaisi tätä vyötäröstä.

Hanna jäykistyi. Pappa tuli navetalta piippuaan poltellen ja käveli portaille.

– Saapkos onnitella? hän kysyi.

Silloin Hanna ei ei enää pystynyt hillitsemään itseään. Hän ponkaisi pystyyn ja juoksi aikuisten ohi metsään niin nopeasti kuin pystyi. Notkelmassa hän heittäytyi sananjalkoihin ja purskahti lohduttomaan itkuun.

– Saakuri, saakuri... saakuri! Mie tiesin että ne on kuulutettu! hän nyyhki ääneen.

Äiti ei ollut kysynyt pihamaalla, missä Hanna oli. Äiti ei ollut edes katsonut, mahtoiko Hanna olla koivukodossa. Äiti ei sanonut sanaakaan, kun hän ponkaisi heidän ohitseensa metsään. Äiti ei välittänyt, oliko hän olemassa vai ei.

Silloin kuului huuto tieltä.

– Hanna, missä sie olet? Tule äkkiä pihamaalle. Nyt on toteltava ja heti!

Hanna pyyhki silmänsä hameenhelmaan ja niisti nenäänsä vihapäissään sormillaan niin kuin Aaretti. Mutta äiti jatkoi huutoaan ja hänen äänensä alkoi jo olla vihainen. Hanna nousi, pudisti pahimmat roskat helmastaan ja laahusti paljain jaloin tielle. Äiti ja Samuli istuivat portailla, mummo ja pappa olivat siirtyneet istumaan vanhalle seinänvieruspenkille. Se oli tuotu ruusupensaaseen eteen niin kuin aina kesäisin.

34

Hanna piti päätään uhmakkaasti pystyssä. Suu oli viivasuora, hän pyyhki tahallaan nenäänsä sormillaan.

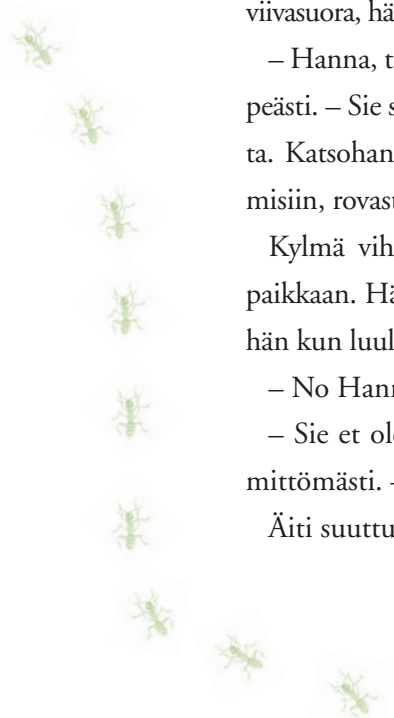
– Hanna, tulehan tänne, äiti sanoi yllättävän lempeästi. – Sie saat nyt uuden isäpuolen tästä Samulista. Katsohan, myö mentiin tänään pappilassa naimisiin, rovasti Gummerus vihki, äiti sanoi.

Kylmä viha iski Hannaan, hän jäykistyi siihen paikkaan. Hän puristi kädet nyrkkiin. Naimisiin... hän kun luuli niiden menneen vasta kuulutuksille.

– No Hanna, tulehan isän syliin, Samuli sanoi.

– Sie et ole mikään miun isä, Hanna huusi silmittömästi. – Miun isä on kuollut sodassa!

Äiti suuttui ja käveli uhkaavasti Hannan lähelle.

– Ei auta mitään, vaikka antaisit selkään, Hanna huusi yhä. – Tuo mies ei ole MIUN ISÄ!

– No sovitaan sitten, että sie sanot Samuli vaan, mies lepytteli. – Myö muutetaan tuonne miun kotiin, sie lähdet mukaan, saat olla aamusta iltaan siellä Lauran kanssa.

– Mie en muuta mihinkään, Hanna sanoi ja etsi turvapaikkaa papan sylistä.

Pappa puristi tytön itseään vasten ja Hanna näki papan lempeät silmät.

– Sie et sitten tainnut tykätäkään tästä naimisiinmenosta, äiti sanoi hiljaa.

Hanna ei vastannut.

– Jos mäntäs keittämää korviketta, mummo sanoi. – Miul on nyt sitä sokerikaakkuu...

– Mie en kaakusta välitä, Hanna sanoi ja pyrähti juoksuun.

Perille päästyään hän huusi Lauraa niin kovalla äänellä kuin ikinä kykeni. Viimein Laura ilmaantui pihamaalle syreenipensaan vierelle.

– Tule äkkiä metsään, nyt on hengenvaara! Hanna sanoi itkuisella äänellä. – Sie olet miun ainoa ystävä.

– Tulenhan mie, Laura sanoi ja otti Hannaa kädestä.
Käki kukkui pellon takana, se kukkui yhä, vaikka oli sydänkesä, sillä ei ollut ohranvihnettä kurkussa.

Tytöt makasivat sananjalkojen suojassa ja katse-
livat uhkaavia pilviä, jotka kulkivat taivaanrannal-
la. Hanna puristi Lauraa kädestä ja käpertyi ääneti
Lauran vierelle.

– Mutta jos sie kuitenkin tulisit meille asumaan?
Laura sanoi. – Katso mie kuulin kun meidän äiti
sanoi isälle, että Samuli saa mennä perheensä
kanssa etukamariin ja Juuso menee tupaan. Silloin
meillä molemmilla perheillä on kamarit. Niin, ja
sitten saahaan leikkiä yhdessä.

– Mie en lähde omasta kodista mihinkään,
miulla on siellä mummo ja pappa, Hanna sanoi.

– Kuulepas Hanna, Laura sanoi. – Mie kuulin
kun äiti puhui isälle sellasta, joka siun pitää saada
tietää. Kun siun oma isä oli siellä juoksuhaudassa,
niin ennen kuolemaansa hän oli pyytännyt Samulia
pitämään huolta hänen vaimostaan ja lapsestaan,
siis siusta Hanna ja siun äidistä. Ja Samuli oli

kertonut luvanneensa isällesi, että niin tulee tapahtumaan. Sitten siun oma isäsi oli sanonut, että hän kaatuu joka tapauksessa taistelussa. Oli aavistanut sen, voit sie kuvitella... Nyt Samuli pitää siusta huolta ja siun äidistä!

Hanna ei ensin sanonut mitään, puristi vain suunsa tiukasti yhteen ja katsoi Lauraa. Hiljaisuus heidän välillään kesti kauan, Hanna yritti ymmärtää, mitä Laura oli sanonut.

– Ettäkö miun isä oli miulta lupaa kysymättä siirtänyt noin vaan miut Samulin lapseksi!

Laura säikähti Hannan kimeäksi muuttunutta ääntä.

– Ei se mitään siirtänyt, halusi turvata siun elämän, Laura soperteli. – Ymmärrätkö sie Hanna, siun isä rakasti sinua niin paljon, että kun aavisti oman kuolemansa, halusi jonkun huolehtivan siusta, Laura sanoi hädissään. – Jos miun isä olisi kaatunut sodassa ja äiti olisi kertonut samanlaisen tarinan, mie olisin mahdollottoman iloinen.

– Siinähän se just onkin, Hanna huusi. – Kun miun äiti ei ole kertonut miulle *minkäänlaista tarinaa*.

– Miksi ne eivät miulle haasta? Miksi ne peittivät miulta tuon mitä sie kerroit? Niin kuin mie olisin joku viisivuotias, jolla ei ole mitään tolkkua. Mie olen kurkkua myöten täynnä Samulia ja meidän äitiä ja kaikkia ihmisiä jotka määrää miun elämää. Eikös tässä ole tarpeeksi että on sotaorpo? Mitä? Voitkos sie vastata miulle?

– En mie voi Hanna, Laura sanoi surkeana.

– Anna anteeksi vaan, en mie mitään tarkoittanut, halusin vaan ilahduttaa siun mieltä ja kertoa mitä kuulin. Että ei meidän Samuli ole paha mies, se on miun setä ja hyvä se on. Aina se puhuu siusta niin kauniisti ja teidän äidistä...

Laura nousi seisomaan sananjalkojen sylistä ja kääntyi katsomaan Hannaa.

– Miun täytyy mennä nyt, Laura sanoi hiljaa.

– Olet sie muka miun ystävä? Hanna nousi seisomaan hänkin.

– Ystävä on se joka sanoo ikävätkin asiat, Laura sanoi ja puikahti juoksuun.

Hanna seisoi sananjalkojen keskellä ja puri huultaan. Ainoa ystävä... Hänellä ei ollut enää

ketään, ei ketään! Ei edes Lauraa, johon hän oli aina luottanut.

Kun Hanna myöhään illalla hiipi varovasti tyhjään tupaan, hän huomasi pitkällä penkillä laatikon ja huudahti tahtomattaan. Laatikossa oli vaaleat kangaskengät, joissa oli napit ja kuminen kanta. Ne olivat niin hienot, että Hanna saattoi vain hengähtää syvään ja koskettaa niitä sormellaan. Tämä oli palkkio siitä, että äiti meni naimisiin. Naimiskengät. Hanna katsoi ikkunasta ulos. Äiti ja Samuli olivat varmaan kahden heidän kamarissaan, siinä samassa sängyssä, missä äiti ja Hanna olivat aina ennen nukkuneet. Nyt Hanna oli häädetty sieltä pois, aittaan nukkumaan mummon ja papan kanssa.

- Toi naimiskengät, Hanna kuiskasi tuvassa.
- Yrittää ostaa miut, luulee että mie en ymmärrä mitään!

40

– Tule tän kaivonkannel istumaa, pappa sanoi Hannalle lempeästi.

– En mie yletä, nosta miut, Hanna pyysi.

Pappa nosti hänet kevyesti istumaan.

– No katso, tässähan sie nökövät kuin varis ikkää! pappa naurahti.

– Miulla onkin jaloissa variksensaappaat, niin sanoi Samuli.

– Niitä pittää voijella linjamentil, pyyvä mummolta.

Pappa katseli pää kallellaan Hannaa. Mitä lie ajatellut.

– Mummo on sellanen höppänä, että aina pitää panna kanverttia joka paikkaan. Jos sillä kanvertilla

nyt voitelisi näitä ahavoituneita nilkkoja, kirvelisi niin että mie itkisin, Hanna sanoi jalkojaan tutkien.

– Mie en ole kerent siun kans haastaa pitkää aikaa, pappa sanoi ja silitti Hannan hiuksia.

– Mitäs työ oletta Lauran kans tehneet?

– Myö käytiin eilen uimassa, vaikka mie pelkään uimista, mutta Laura kyllä ui, Hanna sanoi.

– Sitten myö mentiin Lattavuorelle ja katsottiin koko kylää. Pappa, miten kauan sie olet asunut tässä kylässä?

– Vartuha vähä... kolmekymment vuotta.

Pappa naurahti taas. Hanna rakasti papan naurua.

– Liekhän siinä perää, että siun setä joi kurkusta alas koko kauppalan?

– Mistä sie olet tuollasta kuult? pappa kysyi.

– Juuso, se äkänen ukko, sanoi niin, Hanna toimitti. – Hän kertoi että sie kasvoit siun vanhempien kanssa kaupungin lähellä olevassa suuressa maatalossa. Sitten kun menit naimisiin, siun piti tuoda mummo Sortavalasta siihen suureen taloon asumaan, mutta setä joi ja joi ja joi, ja talo myytiin. Mitä se oikein joi?

– Voi hyvä tavato, pappa huokasi. – Kah viinaa joi. Kumos kurkkuusa mitä sai. Ja saiha se ku oli rahhaa ja metsää. Vaa sit ei ennää saant viinaakaa, ku alko männä talot ja metsät ja pelлот. Sielt sit tul lähtö ja pappa osti tään talon velaks.

– Eikös sellasesta juomisesta mene henki? Hanna kysyi.

– Mänhä se – aikannaa.

Hanna mietti kuulemaansa.

– Pappa minkälaista se on, kun viinaan kuolee? Onko se erilainen kuolema kuin isällä, joka kaatui sodassa?

Pappa rutisti Hannaa hellästi.

– Jokkaine kuolema se on silviisii, jot ihmine lakkaa hengittämästä ja sielu männöö taivaasee. Mutta saattaaha tää sovas kuolemine olla erlaista, siin tulloo nopiammi se lähtö. Toistaha se tämmöne hijas kuolema on, siin se kuolema ikkääku härnää, ei tulekaan heti, vaik ihmine olis jo valmis lähtemää.

– Kituiko isä siellä rintamalla kauan? Hannan silmät olivat hyvin kirkkaat hänen sitä kysyessään, mutta alahuuli vähän vapisi.

– Ei ehtiny kitua, ei varmast tiet et lähtö tulloo...

Papan silmiin herahtivat kyyneleet, ja Hanna ajatteli, että hänen isänsä oli papan oma poika... Ei siis ihme, että vanha mies itkee ikäväänsä. Hanna otti pappaa kaulasta ja rutisti oikein kovasti.

– Pappaa, mie tykkään siusta niin mahdottomasti! Eihän enää tule sotaa?

– Ei tule laps kulta, nyt meil on rauha.

Hanna huokasi hiljaa ja katseli kotipihaa, suuria valkoisia koivuja ja juhannusruusuja, jotka tuoksuivat aitan kupeella. Hän näki kuurin, siellä tutut pimeät nurkat täynnä mielenkiintoisia tavaroita. Hän näki punaisen tuvan ja perunamaan, vanhan saunan metsän reunalla. Hän muisteli sotaa ja öitä, jolloin pelkäsi. Hän vihasi valopommeja, jotka valaisivat koko tienoon keskellä pimeätä yötä. Talvella valopommit leijailivat taivaalta maata kohti ja valaisivat aavemaiseksi pellot ja metsän. Mutta nyt oli rauha.

– Rauha..., Hanna puhui nyt hiljaa papalle.

– Rauha... se on sitä että kukaan ei enää tapaa pyssyllä toisiaan. Mie muistan kun tultiin evakosta.

Mie istuin Veikko-sedän repun päällä siellä junassa ja se vaunu oli täynnä sotilaita. Joku nainen nauroi paljon ja kovaa ja kaikki muutkin nauroivat. Ne nauroivat kuin tyhjälle, niin kuin se itku ja nauru olisivat sekoittuneet. Mie kysyin Veikolta, että mitä ne nauraa. Veikko sanoi, että kun ihmiset ovat valvoneet ja pelänneet, niin ihminen nauraa, vaikka pitäisi itkeä. Mie en sitä ymmärtänyt...

Pappa katsoi taas Hannaa. Papan silmistä näkyi miten hän ikävöi omaa sodassa kaatunutta poikaansa. Sen Hanna tiesi ja hänen sydäntään puristi papan suru.

– Pappa onko se ihan varma, ettei tule enää sotaa? Hanna kysyi.

– Ihan varma, Hanna lapsein. – Kyl pappa on iha varma siint. Ihmiset on väsyneet sottaa. Miekii näi vanha mies en tahtos ikinä lähtiä pois täst omast kojist nii ku piti lähtiä kesäl tuhatyheksä-sattaaneljäkymmentneljä. Iha hyväst tääkii olis voint tuhhoutuu pommitukses, mut tää vaa säily. Myö ku tultiin evakost, tää talo nökötti täs pello laijas paikallaa. Voi mite se tuntu hyvält... Monil

ihmisil ei ollu ommaa kottii jälel, hyö joutuitkii sit mänemää mikä mihikii, vieraisii kyllyi.

Hanna nyökkäsi.

– Ei olisi tullut Samuli tähän taloon äitiä vikitelemään, jos ei olisi tullut sota, Hanna sanoi.

Pappa nosti Hannan kaivonkannella eteensä seisomaan, otti kömpelösti Hannaa leuasta ja katsoi vakavana tyttöä silmiin.

– Kuunteleppas nyt Hanna ku pappa haastaa, hän sanoi vakavana. – Ei Samuli halluu siun isäks, hää vaa tul luvanneeks siun isälleis juoksuhaus, et hää pittää huolta äitistäis ja siust. Samuli on hyvä mies, sano miul, jot tulloo tekemää kaikkeesä jot nii erikoine laps ku sie saap hyvän koulutuksen. Mikäs lapsel on olles ku on kaks kottii! Mummo ja mie ollaa tässä notkelman toisel puolel, äitin ja Samulin koti on toisel puol. Sie juosta kipität tänne ku tulloo pappaa ikävä.

– Niin..., Hanna sanoi hiljaa.

Illansuussa Hanna istui portailla yksin, jotenkin onnettomana. Lauraa ei ollut näkynyt koko päivänä,

tuskin näkyisikään. Hannaa kadutti oma purkauksensa, eihän se ollut Lauran vika... Lauralla oli sisaruksia, Laura oli aina joutunut ottamaan toisetkin huomioon.

Samuli tuli pihamaalle.

– Hanna..., mies sanoi ja nojasi koivunrunkoon. – Tiedät sie että mie keskustelin siun isäsi kanssa siusta ja äidistäsi juoksuhaudassa ennen hänen kaatumistaan?

– Tiedän.

– Anna anteeksi miulle Hanna, jos mie en ole osannut oikein sinua lähestyä, Samuli sanoi ja katsoi kenkiinsä. – Miulla ei ole omia lapsia, veljen lapsia vaan...

Hanna nyökkäsi ja katsoi Samulia. Tämän silmät olivat oikeastaan aika lempeät. Mutta ne olivat varmaan erilaiset kuin oman isän silmät.

– Tuleeko teille lapsia? Hanna kysyi hiljaa.

– Jos Jumala antaa, Samuli vastasi. – Niistä tulee siun omia sisaruksia.

– Tulisko velipoika?

– Toivotaan että tulee.

Hanna kuuli Lauran ääneen notkelmasta ja nousi portailta. Hän ilahtui todella, Laura tarvitsi häntä, Laura huusi hänelle: tule Hanna, tule notkelmaan! Siitä rohkaistuneena Hanna pysähtyi Samulin eteen ja kohotti pienet menninkäisen kasvonsa. Hän ei sanonut mitään, nyökkäsi vain. Samuli ojensi kätensä, Hannakin ojensi. Se oli sanaton hetki, ikäänkuin sovinnon hetki, ainakin pieni liikahdus sinne päin... eikä kumpikaan huomannut, että Hannan äiti katsoi heitä molempia liikuttuneena valkoisten ikkunaverhojen takaa.

47

Hanna käveli talon kulmalta notkelmaan, jonne Laura juoksi häntä vastaan.

– Sie olet niin kummallinen, Laura sanoi ja painoi ruusuisen poskensa Hannan poskelle.

– Laura, annat sie anteeksi miulle..., Hanna sanoi pää riipuksissa.

– Miehän olen siun ystäväsi, Laura sanoi vähän värähtävällä äänellä.

Hannan silmät olivat kirkkaat, kun hän katsoi ainoaa ystäväänsä:

– Mie kerron nyt siulle mitä äsken tapahtui...

